

Tsivos, Konstantinos

[Πατελάκης, Απόστολος. Ο εμφύλιος πόλεμος και οι πολιτικοί πρόσφυγες στη Ρουμανία]

Neograeca Bohemica. 2019, vol. 19, iss. [1], pp. 87-89

ISBN 978-80-270-7807-3

ISSN 2694-913X (Online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/142206>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Απόστολος Πατελάκης. Ο εμφύλιος πόλεμος και οι πολιτικοί πρόσφυγες στη Ρουμανία. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο, 2019, 400 σελ. ISBN 978-960-458-886-2.

Κωνσταντίνος Τσίβος

Η μελέτη της ιστορίας των πολιτικών προσφύγων στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης έχει σημειώσει τα τελευταία χρόνια μεγάλη πρόοδο. Μέχρι σήμερα εκδόθηκαν δεκάδες αυτοβιογραφικά βιβλία και απομνημονεύματα προσφύγων, ωστόσο εξακολουθούν να υστερούν οι μελέτες που βασίζονται στην έρευνα του αρχειακού υλικού. Οι τελευταίες είναι σημαντικές για την ανάλυση και ερμηνεία ενός τόσο σύνθετου φαινομένου, όπως είναι η μελέτη της πολιτικής προσφυγιάς μετά τον εμφύλιο πόλεμο. Μιας προσφυγιάς που τα σύνορά τους εκτείνονταν από το Κάρλοβι Βάρυ της Τσεχίας μέχρι τη μακρινή Τασκένδη του Ουζμπεκιστάν και από το Στετίνο της Πολωνίας μέχρι το Πλόβντιβ της Βουλγαρίας.

Οι δυσχέρειες που σχετίζονται με τη μελέτη αυτού του φαινομένου αποδίδονταν έως έναν βαθμό, σχετικά μέχρι πρόσφατα, στην απροθυμία των υπευθύνων των αρχείων αυτών των χωρών να διαθέσουν τους συναφείς φακέλους στους ερευνητές. Από τα μέσα της δεκαετίας του '90 όμως όλες οι χώρες που φιλοξένησαν πολιτικούς πρόσφυγες από την Ελλάδα, εξαιρουμένης ίσως της Ρωσίας, άνοιξαν τους διαθέσιμους φακέλους στους ερευνητές. Αυτή η ευκαιρία αξιοποιήθηκε αποσπασματικά. Πρωτοπόρος στη συστηματική έρευνα των αρχείων αναδείχτηκε ο Τσέχος ιστορικός Πάβελ Χράντετσνι με τη συγγραφή του βιβλίου *Η Ελληνική Διασπορά στην Τσεχοσλοβακία - Ίδρυση και αρχικά στάδια ανάπτυξης (1948-1954)* και τη δημοσίευση δυο άρθρων για την τσεχοσλοβακική εμπλοκή στον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο και για το άγνωστο κεφάλαιο των εκατοντάδων «μοναρχοφασιστών» αιχμαλώτων.

Μετά τον πρόωρο χαμό του Πάβελ Χράντετσνι η σκυτάλη της έρευνας πέρασε σε άλλους επιστήμονες, κατά κανόνα Έλληνες. Το ερευνητικό ενδιαφέρον για τις προσφυγικές κοινότητες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης αποτέλεσε παρακλάδι των μελετών για τον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο που γνώρισαν ιδιαίτερη ανάπτυξη στις αρχές της δεκαετίας του '90. Υπενθυμίζεται ότι η πρώτη επιστημονική διάσκεψη αφιερωμένη αποκλειστικά στο θέμα των πολιτικών προσφύγων πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2003 στο Μονοδένδρι της Ηπείρου και διοργανώθηκε από το Δίκτυο για τη Μελέτη Εμφυλίων Πολέμων. Τον Οκτώβριο του 2007 ακολούθησε άλλη μία μικρότερη διάσκεψη στην Πράγα, για τον εμφύλιο πόλεμο και τους πολιτικούς πρόσφυγες, αφιερωμένη στη μνήμη του

Πάβελ Χράντετσνι. Επίσης, σημαντικό αρχειακό υλικό για τους Έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες συλλέχτηκε την τριετία 2012–2015 στα πλαίσια του προγράμματος «Θαλής – Η Ελλάδα από τον Β' Παγκόσμιο στον Ψυχρό Πόλεμο. Διεθνείς Σχέσεις και Εσωτερικές εξελίξεις».¹

Η μέχρι τώρα έρευνα για τους πολιτικούς πρόσφυγες ως φαινόμενο, όσο και των ξεχωριστών προσφυγικών κοινοτήτων, μολονότι έχει προχωρήσει αρκετά, απέχει πολύ από το να χαρακτηριστεί περατωμένη. Ένα από τα σημαντικότερα κενά που παρουσίαζε η μέχρι σήμερα έρευνα της πολιτικής προσφυγιάς σχετίζονταν με την απουσία ενδεδειγμένης μελέτης για την προσφυγική κοινότητα της Ρουμανίας. Αυτό το κενό έρχεται να καλύψει το βιβλίο του Απόστολου Πατελάκη, το οποίο αποτελεί προϊόν πολύχρονης προετοιμασίας που καλύπτει όλα τα κριτήρια μιας ολοκληρωμένης ιστορικής έρευνας. Ο Απόστολος Πατελάκης, παιδί ο ίδιος πολιτικών προσφύγων, με εφόδια την άριστη γνώση της ρουμανικής γλώσσας, τις σπουδές στον κλάδο της Ιστορίας, διαθέτοντας ένα ισχυρό κίνητρο για ανάπλαση της ιστορίας των προσφύγων στη Ρουμανία, παρουσιάζει μια αξιοζήλευτη μελέτη, η οποία θα αποτελέσει σημείο αναφοράς στην περαιτέρω έρευνα του φαινομένου της πολιτικής προσφυγιάς.

Στην περίπτωση του το γεγονός ότι προέρχεται από την προσφυγική κοινότητα δεν προκαλεί ουδεμία αναστολή, καθώς κρίνει γεγονότα και πρωταγωνιστές με ψυχρή αντικειμενικότητα και την επιστημονική απόσταση που πρέπει να διακρίνει κάθε ιστορικό. Στο βιβλίο του παρουσιάζει τα σημαντικότερα αρχειακά τεκμήρια και «κοσκινίζει» τις μαρτυρίες που σχετίζονται με τους σπουδαιότερους σταθμούς των προσφύγων στη Ρουμανία όπως την εμπλοκή των Ρουμάνων στον εμφύλιο πόλεμο, την άφιξη και τη φιλοξενία της μεγαλύτερης ομάδας παιδιών-προσφύγων στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες, την άφιξη των ενηλίκων προσφύγων, τη δημιουργία των ελληνικών κοινοτήτων και την πολυεπίπεδη ζωή και δράση των προσφύγων. Αυτήν τη χωρίζει σε πέντε χρονικές περιόδους που καλύπτουν το διάστημα από το 1948 έως το 2018.

Η Ρουμανία έχει μια ξεχωριστή θέση στη μελέτη της πολιτικής προσφυγιάς, καθώς το Βουκουρέστι, όπως και ορισμένες άλλες ρουμανικές πόλεις, αποτέλεσαν την έδρα της εξόριστης ηγεσίας του ΚΚΕ και του πολύπλοκου μηχανισμού της. Ο Απόστολος Πατελάκης εντόπισε και φωτογράφησε τα κτήρια που στέγαζαν τον εκδοτικό μηχανισμό, τον ραδιοφωνικό σταθμό, την κομματική σχολή κ.α. παραθέτοντας σημαντικές πληροφορίες και μαρτυρίες για τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του κομματικού μηχανισμού. Στη μελέτη αναλύονται οι κρίσιμες στιγμές που διατάραξαν την ομαλή ζωή των προσφύγων, όπως η διαδικασία της

1 Τα υλικά που συλλέχτηκαν στα πλαίσια του προγράμματος είναι προσβάσιμα στο ιστολόγιο www.coldwar.gr.

κομματικής ανακαταγραφής (1951-1952), της καθαίρεσης του Νίκου Ζαχαριάδη (1956) και της διάσπασης του ΚΚΕ το 1968, τα παρασκήνια και οι συνέπειες της απονομής της ρουμανικής υπηκοότητας στους πρόσφυγες (1950), όπως και η εκ των υστέρων ανάκλησή της (1963). Ο Πατελάκης δεν παραλείπει να εξετάσει αυτήν την πορεία εκ παραλλήλου με τις πολιτικές εξελίξεις στην ίδια τη Ρουμανία και στο εσωτερικό του ρουμάνικου κόμματος, ενώ σε ειδικό παράρτημα παραθέτει τα βιογραφικά των σημαντικότερων Ρουμάνων ηγετών.

Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί το εύρος των βιβλιογραφικών αναφορών της μελέτης. Ο Απόστολος Πατελάκης συγκέντρωσε και διάβασε προσεκτικά όχι μόνο το σύνολο των μαρτυριών που σχετίζονται με την πολιτική προσφυγιά της Ρουμανίας, αλλά και ιστορικές μελέτες, αυτοβιογραφικά βιβλία και μαρτυρίες που προέρχονται από δεκάδες πρόσφυγες και πρωταγωνιστές εκείνης της περιόδου, οι οποίοι έζησαν σε άλλα σημεία της «προσφυγοχώρας». Είναι κρίμα που το σύνολο των βιβλιογραφικών αναδρομών δεν αποτυπώθηκε με αλφαβητική σειρά στο τέλος του βιβλίου (εμφανίζεται μόνο η σχετική με τη Ρουμανία βιβλιογραφία και αρθρογραφία). Επίσης αδύναμη κρίνεται η γλωσσική επιμέλεια του βιβλίου, καθώς υπάρχουν αρκετές ορθογραφικές παραδρομές και λάθη που χρήζουν διόρθωσης.

Οι παραπάνω αδυναμίες ωστόσο, δεν μειώνουν στο ελάχιστο την αξία, την έντιμη και φιλότιμη προσπάθεια που κατέβαλε ο αγαπητός συνάδελφος Απόστολος Πατελάκης. Δεν απομένει παρά να ευχηθούμε το βιβλίο να διαβαστεί όχι μόνο από τους απογόνους των πολιτικών προσφύγων της Ρουμανίας, αλλά και από όσους ασχολούνται με την περίοδο του εμφυλίου πολέμου και της πολιτικής προσφυγιάς, τροφοδοτώντας έναν νέο κύκλο δημιουργικού διαλόγου και γόνιμων αντιπαραβολών.

Ingela Nilsson - Adam Goldwyn (eds.). Reading the Late Byzantine Romance: A Handbook. Cambridge: Cambridge University Press, 2019, 347 pp. ISBN 978-1-107-18779-5.

Zuzana Mitrengová

Adam Goldwyn působí jako odborný asistent na univerzitě v Severní Dakotě. V minulosti se zabýval řeckou literaturou všech období, recepčí klasické